

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Franciszek Marcinowski
Sędziowie:	SSA Tadeusz Nowakowski (spr.) SSA Beata Wolfke - Kobzar
Protokolant:	Katarzyna Rzepecka

po rozpoznaniu w dniu 21 czerwca 2013 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **A. H.**

przeciwko **I. K.**

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze

z dnia 28 lutego 2013 r. sygn. akt I C 1747/10

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powódki dalszą kwotę 9.084,01 zł (dziewięć tysięcy osiemdziesiąt cztery złote i jeden grosz) z ustawowymi odsetkami od dnia 28 lutego 2013 r. do dnia zapłaty;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 1.355 zł kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Powódka A. H. wniosła o zasądzenie od pozwanej I. K. kwoty 244.275 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26.10.2010 r. tytułem zachowku oraz o zasądzenie od pozwanej zwrotu kosztów postępowania.

Uzasadniając swoje żądanie podniosła, że pozwana na podstawie testamentu nabyła w całości spadek po M. H.. Powódka, córka spadkodawcy, nie została wydziedziczona, a na podstawie ustawy dziedziczyłaby po M. H.

w części 1/2 spadku. Zaznaczyła, że skład spadku obejmował, poza szeregiem nieruchomości, również samochód ciężarowy marki M. (...)

o wartości 30.000 zł, samochód osobowy marki N. (...) o wartości 45.000 zł, motorower typu skuter marki R. o wartości 2.000 zł, wyposażenie domu

o wartość 8.000 zł oraz lokaty w (...) Bank S.A. w kwocie 220.000 dolarów amerykańskich i 50.000 euro.

Pozwana, uznając roszczenie w części do kwoty 16.760,34 zł, wniosła o oddalenie powództwa w pozostałym zakresie.

W uzasadnieniu stwierdziła, że nie kwestionuje uprawnień powódki do zachowku po zmarłym M. H. w wysokości 1/4 masy spadkowej. Stwierdziła jednak, że, działając w stresie przed komornikiem, zawyżyła wartość ruchomości, gdyż w rzeczywistości cena samochodu ciężarowego marki M. (...) wynosiła 19.188 zł, samochodu osobowego marki N. (...) wynosiła 39.800 zł, motoroweru typu skuter marki R. wynosiła 1.500 zł, wyposażenia domu 8.000 zł, natomiast wartość środków na lokacie w (...) Bank S.A. wynosiła 11,74 zł (4,15 USD). Jednocześnie pozwana zaznaczyła, że spadek obejmował również długi w postaci niespłaconego kredytu bankowego w kwocie 1.458,38 zł.

W piśmie procesowym z dnia 09.02.2011 r. (k. 32-40) powódka zmieniła żądanie pozwu rozszerzając roszczenie do kwoty 884.275 zł. Argumentowała, że na podstawie testamentu z dnia 11.09.2009 r. M. H. zobowiązał pozwaną do przeniesienia na rzecz powódki spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś. oraz prawa własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w L. i zabudowanej garażem. Jednocześnie zaznaczyła, że spadkodawca dnia 17 września 2009 r. darował pozwanej prawo własności zabudowanej budynkiem mieszkalnym nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B., której wartość wynosi 600.000 zł, udział wynoszący 24/100 w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B., której wartość wynosi 100.000 zł, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś., którego wartość wynosi 250.000 zł oraz prawo własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w Z., gm. B., której wartość wynosi 1.600.000 zł, a które to składniki na podstawie art. 993 i 995 k.c. winny zostać doliczone do spadku. Do wartości spadku winna zostać doliczona nadto kwota co najmniej 10.000 zł zgromadzona przez M. H. na rachunku bankowym. W konsekwencji zasadnym było rozszerzenie powództwa o dalszą kwotę 640.000 zł.

Pismem procesowym z dnia 07.03.2011 r. (k. 92 – 95) powódka rozszerzyła powództwo do łącznej kwoty 895.675 zł, co uzasadniała zgromadzonymi przez M. H. oszczędnościami na rachunku bankowym oraz większymi wartościami nieruchomości.

W piśmie procesowym z dnia 14.02.2013 r. (k. 624 – 625) powódka, zmieniając ostatecznie treść żądania, wniosła o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kwoty 916.416,24 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26.10.2010 r. Uzasadniając podała, że spadkodawca posiadał na rachunku (...) Bank S.A. kwotę 50.000 euro, która została podjęta w czasie jego hospitalizacji, stąd winna zostać zaliczona do spadku. Dodatkowo spadek obejmował kwotę 82.964,97 zł zgromadzoną na rachunku bankowym (...), kwotę 4.510,58 zł i 1.181,18 zł zgromadzone na rachunku bankowym (...) Bank (...) S.A., kwotę 11,74 zł zgromadzoną na rachunku bankowym (...) Bank S.A., a także zadłużenie w kwocie 1.458,38 zł na rachunku bankowym (...) Bank.

Na rozprawie z dnia 19.02.2013 r. powódka wniosła o zwrot kosztów według spisu kosztów oraz zwrot kosztów zastępstwa procesowego według podwójnej stawki.

Pozwana z kolei wniosła o odroczenie płatności zasądzonej tytułem zachowku kwoty do stycznia 2015 r., gdyż nie posiada wystarczających środków finansowych, ponadto wniosła o rozliczenie darowizn poczynionych przez spadkodawcę na rzecz córki, w tym czasie gdy ta studiowała.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 907.332,23 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28.02.2013 r. (data wyroku), oddalając powództwo w pozostałym zakresie, nadał wyrokowi w punkcie I rygor natychmiastowej wykonalności co do kwoty 74.953 zł oraz zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 65.397,09 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Istotne dla rozstrzygnięcia ustalenia faktyczne, poczynione przez Sąd Okręgowy, przedstawiały się następująco.

Powódka jest córką M. H., urodzoną w dniu (...) W dniu 07.10.2005 r. M. H., po śmierci pierwszej żony – matki powódki, zawarł związek małżeński z pozwaną, z którą od 1998 r. pozostawał w związku konkubenckim. M. H. dysponował znacznym majątkiem i otrzymywał świadczenie emerytalne w kwocie ok. 1.200 zł miesięcznie. W dniu 07.10.2005 r. M. H. przed notariuszem G. M. w Kancelarii Notarialnej w B. (Rep. A nr (...)) sporządził testament, w którym powołał do całości spadku powódkę.

M. H., posiadając dwa rachunki bankowe w (...) Bank (...) S.A., wypłacił w dniu 13.05.2009 r. kwotę 18,02 zł, w dniu 09.06.2009 r. kwotę 5.000 zł, a w dniu 12.09.2009 r. kwotę 5.000 zł.

(...) Bank S.A. M. H. posiadał lokatę terminową na kwotę 50.000 euro oraz naliczone do dnia 06.05.2009 r. odsetki wynoszące 1.013,70 zł (bez opodatkowania). Dnia 09.06.2009 r. lokata została zlikwidowana, zaś środki w kwocie 51.009,77 euro zostały przelane na rachunek spadkodawcy. Tego samego dnia M. H. wypłacił kwotę 1.009,77 euro, a kwotę 50.000 euro umieścił na kolejnej lokacie terminowej.

W dniu 11.09.2009 r. M. H. przed notariuszem J. P. w Kancelarii Notarialnej w B. (Rep. A nr 6648/2009) sporządził testament, w którym do całości spadku powołał pozwaną, zobowiązując ją jednocześnie do przeniesienia na rzecz powódki spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, położonego w Ś. przy ul. (...) oraz zabudowanej budynkiem garażu o kubaturze 46 m³ działki gruntu nr (...) położonej w L. przy ul. (...).

Umową darowizny z dnia 17.09.2009 r., zawartą w formie aktu notarialnego, przed notariuszem J. P. w Kancelarii Notarialnej w B. (Rep. A (...)), M. H. darował pozwanej prawo własności zabudowanej budynkiem mieszkalnym nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B., dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), udział wynoszący 24/100 w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B., dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś., dla której Sąd Rejonowy w L. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) oraz prawo własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w Z., gm. B., dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). Jednocześnie strony tej u mowy określiły wartość poszczególnych nieruchomości odpowiednio na kwotę 200.000 zł, 35.000 zł, 55.000 zł oraz 20.000 zł.

W dniu 28.09.2009 r. M. H. doznał porażenia połowicznego prawostronnego z całkowitą afazją ruchową. Po przeprowadzonym badaniu stwierdzono przerzuty nowotworowe w obrębie ośrodkowego układu nerwowego oraz zanik mózgu i zmiany okołokomorowe o typie leukoarajozy, a następnie rozpoznano podejrzenie niedrożności mechanicznej jelit, co skutkowało hospitalizacją. W trakcie przebywania w placówce medycznej u M. H. utrzymywał się stan zaburzenia mowy, co uniemożliwiało nawiązanie kontaktu werbalnego.

W (...) S.A. M. H. posiadał lokatę, z której dnia 28.09.2009 r. pozwana przelała całość salda w kwocie 82.694,97 zł na swój rachunek. Jednocześnie dnia 28.09.2009 r. pozwana zlikwidowała lokatę terminową męża w (...) Bank S.A. na kwotę 50.314,61 euro i sumę w tej wysokości wypłaciła.

M. H. zmarł w dniu 06.10.2009 r. W chwili śmierci był w związku małżeńskim z pozwaną. Powódka jest jego jedynym dzieckiem.

W chwili śmierci M. H. był użytkownikiem wieczystym nieruchomości zabudowanej boksem garażowym objętej działką gruntu nr (...) położonej w L. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w L. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), ruchomości w postaci wyposażenia budynku mieszkalnego położonego przy ul. (...) w B., samochodu ciężarowego marki M. (...) rok produkcji 2002 nr rej. (...), samochodu osobowego marki N. (...) rok produkcji 2004 nr rej. (...), motoroweru typu skuter marki R. rok produkcji 2008 nr rej. (...), które nabył ze swojego majątku osobistego jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego z pozwaną.

Pozwana w toku sporządzania spisu inwentarza spadku po zmarłym M. H. przez Komornika Sądowego D. L. przy Sądzie Rejonowym

w B., na zlecenie Sądu Rejonowego w B., podała, że w skład spadku wchodziła między innymi nieruchomość zabudowana boksem garażowym objęta działką gruntu nr (...) położona w L. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w L. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), ruchomości w postaci wyposażenia budynku mieszkalnego położonego przy ul. (...) w B., w szczególności sprzęt gospodarstwa domowego oraz meble i sprzęt RTV o łącznej wartości 8.000 zł oraz pieniądze w kwocie

220.000 USD i w kwocie 50.000 euro, znajdujące się na rachunku bankowym (...) Bank S.A.

Udzielając informacji Komornikowi Sądowemu, pozwana była zdenerwowana po stracie męża. W części dotyczącej posiadania przez M. H. pieniędzy

w kwocie 220.000 dolarów amerykańskich przekazała wiadomość, jaką otrzymała bezpośrednio od spadkodawcy. Odwołując się w trakcie sporządzania spisu inwentarza do wchodzenia w skład spadku kwoty 220.000 USD, pozwana opierała się na wcześniejszych informacjach uzyskanych od męża.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w B. z dnia 30.07.2010 r.

w sprawie o sygn. akt I Ns 653/09, stwierdzono, że spadek po M. H. zmarłym w dniu 06.10.2009 r., ostatnio stale zamieszkałym w B.,

na podstawie testamentu notarialnego z dnia 11.09.2009 r. sporządzonym przed notariuszem J. P. w Kancelarii Notarialnej w B.

(Rep. A (...)) nabyła w całości jego żona I. K. (pozwana).

Aktualna wartość rynkowa samochodu ciężarowego marki M. (...) rok produkcji 2002 nr rej. (...) wynosiła 14.600 zł, samochodu osobowego marki N. (...) rok produkcji 2004 nr rej. (...) wynosiła 39.000 zł, a motoroweru typu skuter marki R. rok produkcji 2008 nr rej. (...) wynosiła 2.200 zł.

Wartość rynkowa udziału wynoszącego 24/100 w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...), obręb (...), o pow. 2822m⁽²⁾, położonej przy ul. (...) w B., dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), według stanu na dzień 06.10.2009 r., wynosiła 60.500 zł.

Wartość rynkowa spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś., dla której Sąd Rejonowy w L. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), według stanu na dzień 06.10.2009 r., wynosiła 188.000 zł.

Wartość rynkowa prawa własności zabudowanej budynkiem mieszkalnym jednorodzinnej nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...), obręb XIV, o pow. 486m⁽²⁾, położonej przy ul. (...) w B., dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), według stanu na dzień 06.10.2009 r., wynosiła 526.00 zł.

Wartość rynkowa prawa własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w Z., gm. B., dla której Sąd Rejonowy w B. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), według stanu na dzień 06.10.2009 r., wynosiła 2.544.900 zł. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, którym nieruchomość została objęta, zaprojektowano jej podział na 27 działek pod zabudowę mieszkalną jednorodziną o pow. ok. 9 arów wraz z drogami wewnętrznymi o łącznej pow. ok. 3,74 ha, pod urządzenie dróg publicznych na pow. ok. 0,2020 ha oraz pod urządzenie terenu zielonego na pow. ok. 0,3850 ha. Nieruchomość była użytkowana jako grunt rolny.

M. H. był nadto właścicielem dwóch rachunków bankowych w (...) Bank (...) S.A., na których na dzień 06.10.2009 r. zgromadził środki w łącznej wysokości 5.691,76 zł (4.510,58 zł i 1.181,18 zł). Pozwana, likwidując oba rachunki po śmierci spadkodawcy, wypłaciła łącznie kwotę 1.231,74 zł.

Dodatkowo spadkodawca posiadał rachunek bankowy w Banku (...) S.A., (...) Bank S.A. (...) Bank (...) S.A., na których w dniach 06.05.2009 r. i 06.10.2009 r. nie było środków.

Wartość rynkowa prawa użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanej boksem garażowym działki gruntu nr (...) położonej w L. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w L. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), wynosiła 16.800 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie w przeważającej części na podstawie przepisu

art. 991 § 1 k.c. i art. 991 § 2 k.c. Powódka, jako córka spadkodawcy, jest osobą uprawnioną do zachowku. Spadkodawca M. H. w chwili śmierci był

w związku małżeńskim z pozwaną i pozostawił jedno dziecko – powódkę.

W konsekwencji wartość należnego powódce zachowku odpowiada $\frac{1}{4}$ części wartości spadku, czyli połowie udziału w wysokości $\frac{1}{2}$ części spadku, jaki przypadłby powódce w razie powołania jej do spadku z mocy ustawy.

Powódka nie otrzymała w całości należnego jej zachowku w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jej rzecz darowizny. Spadek w całości nabyła pozwana. Darowizny uczynione przez spadkodawcę na rzecz powódki w związku z jej edukacją nie przekraczały przeciętnej miary, przyjętej w środowisku i w związku z tym nie zaspokajały roszczeń powódki. Powódka otrzymała w postaci zapisu zwykłego (art. 968 § 1 k.c.) tytułem należnego jej zachowku prawo użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanej boksem garażowym, stanowiącą działkę gruntu nr (...) położoną w L. przy

ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w L. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). M. H. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 11.09.2009 r. dokonał bowiem rozporządzenia majątkowego na wypadek śmierci, zobowiązując pozwaną do przeniesienia na rzecz powódki wymienionego składnika majątkowego. W myśl przepisu art. 968 k.c., zapisobierca (powódka) nabywa korzyść z tytułu zapisu zwykłego dopiero z chwilą jego wykonania przez obciążonego zapisem (pозwana); z chwilą otwarcia spadku (zgonu spadkodawcy) zapisobierca nie staje się właścicielem danej rzeczy. Zapis zwykły rodzi między zapisobiercą

a obciążonym zapisem wyłącznie stosunek zobowiązaniowy, stąd powódce przysługuje wobec pozwanej roszczenie o spełnienie świadczenia z tytułu zapisu zwykłego, które będzie spełnione przez zawarcie odrębnej umowy przenoszącej prawo użytkowania wieczystego nieruchomości. Bez znaczenia pozostawał natomiast fakt, czy w dniu wyrokowania doszło do czynności rozporządzającej.

Aktualną wartość rynkową prawa użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanej budynkiem w postaci garażu stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w L. przy ul. (...) ustalił w oparciu o opinię biegłego sądowego F. Ś. na kwotę 16.800 zł. Pozwana co prawda określiła wartość przedmiotowej nieruchomości na kwotę 20.000 zł, jednak dysponując opinią biegłego, której prawidłowość i spójność nie budziła wątpliwości, Sąd ocenił wartość prawa użytkowania wieczystego nieruchomości na kwotę niższą.

Mając zatem na względzie, że powódka otrzymała od spadkodawcy tytułem zapisu korzyść majątkową w postaci prawa użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanej budynkiem w postaci garażu stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w L. przy ul. (...) o wartości 16.800 zł, roszczenie objęte pozwem dotyczyło w istocie uzupełnienia zachowku.

Odmienne natomiast należało ocenić zapis zwykły dokonany przez M. H., obejmujący spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. (...).

Zgodnie z treścią art. 976 k.c., w braku odmiennej woli spadkodawcy zapis rzeczy oznaczonej co do tożsamości jest bezskuteczny, jeżeli rzecz zapisana nie należy do spadku w chwili jego otwarcia albo jeżeli spadkodawca był w chwili swej śmierci zobowiązany do zbycia tej rzeczy. M. H. co prawda zapisał

w testamencie z dnia 11.09.2009 r. na rzecz powódki spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, położonego w Ś. przy ul. (...), jednak umową darowizny z dnia 17.09.2009 r., zawartą przed notariuszem J. P. w Kancelarii Notarialnej w B. (Rep. A (...)), ten sam składnik majątkowy darował pozwanej. Późniejsze darowanie tego samego składnika majątkowego innej aniżeli zapisobierca osobie bez wątplenia ujawniało wolę spadkodawcy pozbawienia skuteczności dokonanego wcześniej zapisu w tej części. Rozporządzenie nieruchomością przez samego M. H., które miało miejsce po dokonaniu zapisu, wykluczało również przyjęcie interpretacji, zgodnie

z którą pozwana, obciążona zapisem i jednocześnie obdarowana prawem do lokalu, została zobowiązana do wypłacenia na rzecz powódki (jako zapisobiercy) kwoty stanowiącej wartość darowanego prawa. W konsekwencji, jeśli przedmiot zapisu zwykłego, stanowiący nieruchomość, a więc rzecz oznaczoną co do tożsamości, nie należał do spadku w chwili jego otwarcia, to był on bezskuteczny. Pozwana nie ma

i nie miała obowiązku wykonania zapisu w tym zakresie, a wartość tegoż zapisu nie obniżała wartości zachowku.

Następnym etapem rozważań Sądu, na drodze do określenia wysokości należnego powódce zachowku, było ustalenie czystej wartości spadku,

w szczególności aktywów wchodzących w skład spadku, co było w niniejszej sprawie okolicznością sporną. Wartość czysta spadku to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku a wysokością długów spadkowych. Punktem odniesienia przy ustalaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku może być jedynie chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy (art. 922 § 1 k.c., art. 924 k.c. i 925 k.c.).

Bezspornie w skład spadku po zmarłym M. H. wchodził samochód ciężarowy marki M. (...) rok produkcji 2002 nr rej. (...), samochód osobowy marki N. (...) rok produkcji 2004 nr rej. (...), motorower typu skuter marki R. rok produkcji 2008 nr rej. (...), ruchomości w postaci wyposażenia budynku mieszkalnego położonego przy ul. (...)

w B., w szczególności sprzęt gospodarstwa domowego oraz meble i sprzęt RTV o łącznej wartości 8.000 zł.

Do pasywów z kolei Sąd Okręgowy zaliczył kwotę 1.458,38 zł na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) Bank S.A., o którą należało następnie pomniejszyć wartość spadku.

Poza sporem pozostawało również, że, zgodnie wyrażoną w przepisie

art. 993 k.c., przy obliczaniu zachowku należało doliczyć do spadku darowiznę uczynioną przez spadkodawcę na rzecz pozwanej. Pozwana należy do kręgu spadkobierców ustawowych po M. H. i nie było sporne dokonanie na jej rzecz w dniu 17.09.2009 r. darowizny przez spadkodawcę, której przedmiotem było prawo własności zabudowanej budynkiem mieszkalnym nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B., udział wynoszący 24/100 w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B., spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś. oraz prawo własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w Z., gm. B..

Kwestią sporną było natomiast to, czy do spadku należało doliczyć również środki finansowe znajdujące się: na lokacie w (...) S.A. w kwocie 82.694,97 zł, na lokacie terminowej w (...) Bank S.A. w kwocie 50.314,61 euro oraz na dwóch rachunkach bankowych w (...) Bank (...) S.A. w łącznej wysokości 5.691,76 zł, ale ponad kwotę 1.231,74 zł, co do której pozwana przyznała, że wchodziła w skład spadku. Nadto, spór ogniskował się wokół zaliczenia w skład spadku kwoty 220.000 dolarów amerykańskich oraz kwoty 11.400 zł, jaką, zgodnie z twierdzeniami powódki, M. H., miał zgromadzić na bliżej niesprecyzowanym rachunku bankowym.

Na podstawie informacji banków (k. 217, k. 557 i k. 513) oraz przesłuchania pozwanej Sąd Okręgowy ustalił, że już pierwszym w dniu hospitalizacji M. H., tj. w dniu 28.09.2009 r., gdy jego stan zdrowia uległ pogorszeniu, pozwana wypłaciła pieniądze z należących do niego lokat w (...) w kwocie 82.694,97 zł i w (...) Bank S.A. w kwocie 50.314,61 euro. Z uwagi na krótki (ośmiodniowy) odstęp między datą wypłaty a datą śmierci M. H.

nie sposób było ocenić, aby pieniądze w tej wysokości zostały przeznaczone na koszty leczenia i medykamentów potrzebnych spadkodawcy, tym bardziej, że korzystał on z publicznej opieki zdrowotnej. Niewiarygodnym były zaś, zdaniem

Sądu Okręgowego, twierdzenia pozwanej w zakresie współwłasności środków zgromadzonych przez spadkodawcę na wymienionych lokatach. Pozwana nie wykazała w żaden sposób, aby przed zawarciem związku małżeńskiego z M. H. dysponowała oszczędnościami, nie potrafiła również wskazać wysokości posiadanych oszczędności. Sąd Okręgowy odmówił wiarygodności jej przesłuchaniu w części, w której wskazywała, że wszystkie jej oszczędności w gotówce zostały przywiezione do Polski przez M. H., a następnie umieszczone na jego rachunkach i lokatach, gdyż nie potwierdzał tego jakikolwiek zgromadzony w sprawie dowód. Zdaniem Sądu Okręgowego, kwota 82.694,97 zł, zgromadzona na lokacie spadkodawcy w (...) i kwota 50.314,61 euro, umieszczona przez niego na lokacie w (...) Bank S.A., stanowiły wyłącznie jego własność i dlatego wchodziły w skład spadku. Gdyby w istocie spadkodawca uprawnił pozwaną do podjęcia pieniędzy we wskazanej wysokości w sytuacji swojej hospitalizacji, to i tak powódka nie stałaby się ich właścicielką. Takie uprawnienie do wypłacania środków finansowych nie nosiło cech darowizny, tym bardziej, że sama pozwana wywodziła swoje prawo do podjęcia tychże pieniędzy z prawa ich współwłasności, a nie ich otrzymania od M. H. pod tytułem darmym.

Podobnie, jako należącą do spadku, Sąd Okręgowy ocenił kwotę zgromadzoną na dwóch rachunkach bankowych w (...) Bank (...) S.A., należących do M. H., których saldo na dzień 06.10.2009 r. wynosiło 5.691,76 zł. Kwoty z tego tytułu nie można zaś było ograniczać jedynie do sumy 1.231,74 zł, jaką pozwana wypłaciła w chwili likwidacji rachunków. W chwili otwarcia spadku suma na obu rachunkach wynosiła bowiem właśnie kwotę 5.691,76 zł, stąd cała ta kwota wchodziła w skład spadku. Podjęcie zaś przez pozwaną w okresie od dnia 06.10.2009 r. do dnia likwidacji rachunków pieniędzy stanowiących różnicę między kwotą 5.691,76 zł a kwotą 1.231,74 zł nie mogło mieć wpływu na wysokość aktywów wchodzących w skład spadku.

Z kolei kwota 10.000 zł, zgromadzona przez M. H. na dwóch rachunkach bankowych w (...) Bank (...) S.A., nie wchodziła, zdaniem Sądu Okręgowego, w skład masy spadkowej. Należało przede wszystkim mieć na względzie, że kwota 5.000 zł została podjęta jeszcze dnia 09.06.2009 r. kwotę, zaś dalsza kwota 5.000 zł – dnia 12.09.2009 r., a więc przed pogorszeniem się stanu zdrowia spadkodawcy i przed jego hospitalizacją, mającą miejsce od dnia 28.09.2009 r. Spadkodawca zatem samodzielnie dokonał wypłaty wskazanych środków, co, biorąc pod uwagę niewielką wysokość świadczenia emerytalnego i wysokie koszty leczenia, w pełni go do tego uprawniało.

Obszerne postępowanie dowodowe prowadzone w zakresie poszukiwania środków finansowych M. H. w instytucjach bankowych i parabankowych nie dało podstaw do przyjęcia, że spadek obejmował również kwotę 220.000 dolarów amerykańskich i kwotę 11.400 zł. Jednocześnie Sąd Okręgowy ocenił jako wiarygodne przesłuchanie pozwanej w części, w której ujawniła, że, odpowiadając na pytania Komornika Sądowego D. L. przy Sądzie Rejonowym w B., sporządzającego spis inwentarza, była zdenerwowana po stracie męża, stąd, udzielając informacji o posiadaniu przez spadkodawcę kwoty 220.000 dolarów amerykańskich mogła się pomylić, zwłaszcza, że opierała się tylko na twierdzeniach swego męża, sformułowanych w latach poprzednich.

W konsekwencji w skład spadku po M. H. przy obliczaniu zachowku na rzecz powódki należało zaliczyć:

- prawo własności zabudowanej budynkiem mieszkalnym nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B.,
- udział wynoszący 24/100 w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B.,

- spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś.,
- prawo własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w Z., gm. B.,
- samochód ciężarowy marki M. (...) rok produkcji 2002 nr rej. (...),
- samochód osobowy marki N. (...) rok produkcji 2004 nr rej. (...),
- motorower typu skuter marki R. rok produkcji 2008 nr rej. (...),
- ruchomości w postaci wyposażenia budynku mieszkalnego położonego przy ul. (...) w B., w szczególności sprzęt gospodarstwa domowego oraz meble i sprzęt RTV o łącznej wartości 8 000 zł,
- kwotę 82.694,97 zł na lokacie w (...),
- kwotę 50.314,61 euro na lokacie w (...) Bank S.A.,
- kwotę 5.691,76 zł na 2 rachunkach bankowych w (...) Bank (...) S.A.,
- prawo użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanej boksem garażowym działki gruntu nr (...) położonej w L. przy ul. (...), będącej przedmiotem zapisu zwykłego,

natomiast do pasywów zaliczono zadłużenie w kwocie 1.458,38 zł na rachunku bankowym w (...) Bank S.A.

W dalszej kolejności koniecznym było obliczenie wartości spadku, w tym uwzględnienie wartości darowizn, poczynionych przez M. H. na rzecz pozwanej. Uzyskana w ten sposób kwota stanowiła podstawę obliczenia zachowku należnego powódce, od którego należało odliczyć wartość zapisanego na rzecz powódki składnika majątkowego w postaci prawa użytkowania wieczystego nieruchomości zabudowanej boksem garażowym.

Zgodnie z niekwestionowanym zarówno w judykaturze, jak i doktrynie, poglądem Sądu Najwyższego, mającego moc zasady prawnej, wartość spadku w celu określenia zachowku ustala się według cen z chwili orzekania o zachowku (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNCP 1985, nr 10, poz. 147, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 1985 r. III CZP 69/84 OSNC 1986/3/24, w wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2005 r. I CK 765/04 Lex nr 180835), a według stanu na dzień otwarcia spadku.

Łączna wartość stanu czynnego spadku wynosiła 3.696.528,95 zł, a w jej skład wchodziły aktywa w kwocie 3.697.987,33 zł, tj.

- 526.000 zł z tytułu prawa własności zabudowanej budynkiem mieszkalnym nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B.,
- 60.500 zł z tytułu udziału wynoszącego 24/100 w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w B.,
- 188.000 zł z tytułu spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ś.,
- 2.544.900 zł z tytułu prawa własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej w Z., gm. B.,

- 14.600 zł z tytułu własności samochodu ciężarowego marki M. (...) rok produkcji 2002 nr rej. (...),
- 39.000 zł z tytułu własności samochodu osobowego marki N. (...) rok produkcji 2004 nr rej. (...),
- 2.200 zł z tytułu motoroweru typu skuter marki R. rok produkcji 2008 nr rej. (...),
- 8.000 zł z tytułu ruchomości w postaci wyposażenia budynku mieszkalnego położonego przy ul. (...) w B., w szczególności sprzęt gospodarstwa domowego oraz meble i sprzęt RTV,
- 82.694,97 zł na lokacie w (...),
- 209.600,60 zł odpowiadająca kwocie 50.314,61 euro na lokacie w (...) Bank S.A. według średniego kursu euro NBP z dnia wyrokowania, tj. 4,1658 zł za 1 euro,
- 5.691,76 zł na dwóch rachunkach bankowych w (...) Bank (...) S.A.,
- 16.800 zł z tytułu zapisu na rzecz powódki

oraz pasywa w kwocie 1.458,38 zł z tytułu zadłużenia na rachunku bankowym spadkodawcy w (...) Bank S.A.

Sąd Okręgowy na rozprawie z dnia 19.02.2013 r. oddalił wniosek dowodowy powódki w przedmiocie zwrócenia się US w B. o nadesłanie PIT – ów M. H. za okres od 2005 r. do września 2009 r., gdyż dowód ten był zbędny dla rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy oddalił nadto wnioski dowodowe powódki dotyczące zwrócenia się do (...), (...) Bank S.A. (...) Bank (...) S.A. o udzielenie dalszych wymienionych informacji w zakresie wpłat, czy historii rachunków. Powódka bowiem co najmniej od dnia 14.06.2011 r. (pismo procesowe powódki k. 273 – 275) dysponowała bowiem wiadomością dotyczącą posiadania przez M. H. rachunków bankowych i lokat w wymienionych placówkach, zatem już wówczas mogła zawnioskować o przeprowadzenie wszystkich koniecznych dowodów. Wnioski w tym zakresie złożone w piśmie procesowym z dnia 03.12.2012 r. (k. 616 – 622 należało zatem uznać za spóźnione (art. 217 § 2 k.p.c.).

Reasumując – łączna wartość majątku spadkowego, stanowiącego podstawę obliczenia zachowku, wynosiła 3.696.528,95 zł, a zatem należny powódce zachówek wynosił kwotę 907.332,23 zł, stanowiącą ¼ wartości spadku, od którego odliczono wartość zapisu zwykłego w kwocie 16.800 zł. Gdyby bowiem powódka dziedziczyła po M. H. na podstawie ustawy jej udział spadkowy wynosiłby połowę wartości spadku tj. kwotę 1.848.264,47 zł, stąd należny jej zachówek wynosił kwotę 924.132,23 zł, od której należało odjąć wartość zapisu zwykłego w kwocie 16.800 zł.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 zd. 2. k.p.c.

Od powyższego wyroku apelację wywiodła powódka, zaskarżając jego punkt II. Powódka podniosła zarzuty naruszenia przepisów, wpływającego na wynik sprawy przez niemożność ustalenia, jaki majątek posiadał spadkodawca i jaka powinna być wysokość należnego powódce zachowku, a to:

1) art. 217 § 2 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie i oddalenie wniosków dowodowych, istotnych dla rozstrzygnięcia, zgłoszonych przez powódkę w piśmie procesowym z grudnia 2012 r., a dotyczących ustalenia stanu majątku spadkodawcy, w zakresie właściwym dla wyliczenia wysokości należnego powódce zachowku, gdy tymczasem w oparciu o powołany przepis, w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania, nie istniały podstawy do oddalenia wniosków dowodowych powódki;

2) art. 9 ustawy z dnia 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw przez jego niezastosowanie i orzekanie w oparciu o przepis art. 217 § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, mimo że w niniejszej sprawie Sąd powinien orzekać, opierając się na przepisie art. 217 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie noweli k.p.c.;

3) art. 227 k.p.c. przez jego niezastosowanie i nieprzeprowadzenie dowodów zawnioskowanych przez powódkę w piśmie procesowym z grudnia 2012 r., które zmierzały do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, tj. stanu czynnego spadku, od której zależało ustalenie wysokości zachowku, należnego powódce, a okoliczność ta była sporna między stronami, wymagając wyjaśnienia.

W oparciu o powołane zarzuty powódka wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Zażądała też zwrotu kosztów procesu, przeprowadzonego w obu instancjach.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o oddalenie apelacji i o zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny nadto ustalił następujący stan faktyczny:

W skład spadku po M. H. wchodziło 220.000 USD, zgromadzonych na rachunku bankowym w (...) Bank S.A.

dowód:

- spis inwentarza.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna.

Apelująca trafnie zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisów proceduralnych, które skutkowało niepełnym ustaleniem składu spadku i w konsekwencji – niewłaściwym obliczeniem należnego powódce zachowku.

Powódka żądała tytułem zachowku kwoty 916.416,24 zł, którą obliczyła po ostatecznym sprecyzowaniu żądania i kilkukrotnym rozszerzeniu powództwa.

Sąd Okręgowy, po przeprowadzeniu obszernego postępowania dowodowego, zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 907.332,23 zł. Powódka, negując podstawę obliczeń Sądu pierwszej instancji, wskazywała na niepełność ustaleń, dotyczących stanu rachunków bankowych spadkodawcy, prowadzonych dlań

w (...) Banku S.A. w W., (...) S.A. w W. oraz

w (...) Bank (...) S.A. w W.. Wyjaśnienia powyższych rozbieżności domagała się konsekwentnie w toku całego postępowania przed Sądem pierwszej instancji, tj. jeszcze przed złożeniem pisma procesowego z dnia 03.12.2012 r., co – niezależnie od kwestii temporalnych – czyniło zasadnym zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisu art. 217 § 2 k.p.c. w zw. z art. 9 ustawy

z dnia 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381).

Zasadny okazał się także podniesiony w apelacji zarzut naruszenia przepisu art. 227 k.p.c. Pozwana w trakcie sporządzania spisu inwentarza przez Komornika podała mu informację, że spadkodawca pozostawił 220.000 USD i 50.000 euro na rachunku w (...) Bank S.A. w W.. Powódka, konstruując żądanie pozwu, opierała się na znanych jej składnikach majątku spadkodawcy i ich wartości, ujętych właśnie w spisie inwentarza. Pozwana wycofała się z własnych twierdzeń co do środków pieniężnych spadkodawcy już w odpowiedzi na pozew, tłumacząc się stresem wywołanym śmiercią męża i żałobą. Jednocześnie pozwana przedłożyła adresowane do niej pismo (...) Bank S.A. w W. z dnia 03.11.2010 r. (k. 30), które wskazywało na następujące stany rachunków spadkodawcy na dzień zgonu, tj. 06.10.2009 r.:

(...) – na dzień 06.10.2009 r. saldo 0,0 euro

(...) – na dzień 06.10.2009 r. saldo 0,0 zł

(...) – na dzień 06.10.2009 r. saldo 0,0 USD

(...) – na dzień 06.10.2009 r. saldo 4,15 USD

Następnie, w odpowiedzi na żądanie powódki, domagającej się wyjaśnienia rozbieżności w twierdzeniach pozwanej, do Sądu wpłynęło pismo (...) Bank S.A. w W. z dnia 09.05.2011 r. (k. 195), obejmujące następujące informacje o rachunkach bankowych spadkodawcy. M. H. posiadał na dzień 06.05.2009 r. lokatę terminową na 50.000 euro; została ona zerwana przed terminem, a depozyt wraz z odsetkami w kwocie 1.013,70 zł wypłacono na rachunek M. H. o numerze (...). Spadkodawca miał też lokatę terminową, na której zdeponował kwotę 51.099,77 euro. Na dzień 06.05.2009 r. oraz 06.10.2009 r. M. H. posiadał następujące rachunki:

- (...): saldo 0,0 zł
- (...): saldo 0,0 euro
- (...), saldo 0,0 USD
- (...): saldo 0,0 zł

Okolicznością bezsporną pozostawało przy tym, że spadkodawca udzielił pozwanej pełnomocnictwa do wszystkich posiadanych przez siebie rachunków bankowych.

(...) S.A. pismem z dnia 18.05.2011 r., złożonym na żądanie powódki, uwzględnione przez Sąd (k. 217) poinformował, że w dniu 06.05.2009 r. spadkodawca posiadał lokatę na kwotę 81.469,79 zł; po rozwiązaniu umowy spadkodawca założył kolejną lokatę na kwotę 81.862,14 zł, a po rozwiązaniu umowy całość kwoty 82.694,97 zł została pobrana z rachunku w dniu 28.09.2009 r. (bezsportnym pozostawało, że spadkodawca był wówczas nieprzytomny po rozległym udarze, którego doznał w nocy z 27/28.09.2009 r.). Nadto, bank poinformował, że w dacie 06.10.2009 r. spadkodawca posiadał rachunek o numerze (...), którego stan w dniach 06.05.2009 r. i 06.10.2009 r. wynosił 0,0 zł.

Na rozprawie w dniu 14.06.2011 r. (k. 242v) Sąd Okręgowy postanowił dopuścić dowód z informacji nadesłanych przez banki, a dokumenty te odczytano;

w odpowiedzi pełnomocnik powódki wniósł o udzielenie informacji przez (...) Bank oraz podtrzymał wnioski dowodowy o udzielenie informacji przez pozostałe banki; Argumenty Sądu Okręgowego, dotyczące spóźnionej inicjatywy dowodowej powódki (o wskazywanych w piśmie z dnia 03.12.2012 r. rozbieżnościach miała się w ocenie Sądu dowiedzieć w dniu 14.06.2011 r.) oraz argumenty pozwanej o powoływaniu przez powódkę dowodów jedynie dla zwłoki były o tyle nietrafne, że już w piśmie z dnia 14.06.2011 r., które złożono w dniu 19.07.2011 r. (k. 273 – 275), powódka wniosła o:

1. zwrócenie się do (...) Bank S.A. z wnioskiem o:

a) wyjaśnienie różnicy, wynikającej z zaświadczenia z dnia 03.11.2010 r., wydanego powódce (saldo 4,15 USD) i z zaświadczenia z dnia 09.05.2011 r., wskazującego, że na tym samym rachunku w dniu 06.10.2009 r. wynosił 0,0 USD;

b) wskazanie, czy jest możliwe odtworzenie historii rachunku dolarowego spadkodawcy;

c) wskazanie, w jakiej dacie została zerwana lokata na kwotę 50.000 euro, w jakiej dacie środki z niej pochodzące zostały przelane na rachunek spadkodawcy i w jakiej dacie oraz przez kogo zostały wypłacone z rachunku;

d) wskazanie, w jakiej dacie zakończyła się lokata na kwotę 51.099,77 euro, w jakiej dacie środki z niej pochodzące zostały przelane, na czyj rachunek i w jakiej dacie oraz przez kogo zostały wypłacone.

2. zwrócenie się do (...) Bank (...) S.A. o wskazanie, w jakich datach, kwotach i oraz przez kogo (lub na czyj rachunek) dokonano wypłat z rachunku spadkodawcy (...) (stan na dzień 06.05.2009 r. wynosił 11.079,09 zł, a na dzień 06.10.2009 r. 1.181,18 zł) w okresie od 06.05.2009 r. – 06.10.2009 r.,

3. zwrócenie się do (...) S.A. (obecnie P.)

o wskazanie, kto i na czyj rachunek dokonał w dniu 28.09.2009 r. przelewu kwoty 82.694,97 zł.

Żądanie swe powódka uzasadniała tym, że z rachunków ojca w okresie bezpośrednio poprzedzającym jego śmierć zostały podjęte znaczne sumy, a pełnomocnikiem do rachunków była pozwana. Przelew z rachunku polanku został dokonany, gdy spadkodawca był nieprzytomny

Wnioski te Sąd Okręgowy oddalił postanowieniem (pkt 2) z dnia 25.10.2011 r. (k. 304), pełnomocnik złożył zastrzeżenie do protokołu w trybie przepisu art. 162 k.p.c.

Powódka ponowiła swe wnioski w piśmie procesowym z dnia 24.04.2012 r. (k. 486).

Na zarządzenie Przewodniczącego (k. 489 – 490, t. III), zwrócono się:

1. do (...) Bank S.A. o nadesłanie informacji:

- w jakiej dacie została zerwana lokata terminowa w wysokości 50.000 euro, a środki przelane na rachunek M. H.;

- w jakiej dacie środki te zostały wypłacone z rachunku;

- kiedy zakończyła się lokata na kwotę 51.099,77 euro i w jakiej dacie te środki zostały wypłacone;

2. do (...) Bank (...) S.A. o podanie, w jakich datach i kwotach w okresie 06.05.2009 r. – 06.10.2009 r. dokonano wypłat z rachunku bankowego M. H. (nr rachunku (...));

3. do (...) S.A. o wskazanie, kto dokonał w dniu 28.09.2009 r. przelewu środków z rachunku M. H. w kwocie 82.694,97 zł.

W tym miejscu należało zauważyć, że skoro Sąd zdecydował się prowadzić postępowanie dowodowe, zmierzające do ustalenia rzeczywistego stanu rachunków bankowych spadkodawcy oraz dokonywanych na nich operacji finansowych, to winien to uczynić z pełną starannością, nie selekcyjnie zakreślając zakresu żądanych informacji, ale dążąc do kompleksowego wyjaśnienia wskazywanych przez powódkę sprzeczności i nieścisłości.

W odpowiedzi na wezwanie Sądu, (...) Bank S.A. w W.

(k. 513) sprecyzował, że kwotę 50.314,61 euro, pochodząca z lokaty, w dniu 28.09.2009 r. wypłaciła pozwana.

(...) Bank (...) S.A. w W. (k. 507), wskazał, że

z rachunków należących do spadkodawcy dokonane zostały następujące wypłaty:

- 18,02 zł w dniu 13.05.2009 r.

- 5.000 zł w dniu 09.06.2009 r.

- 5.000 zł w dniu 12.09.2009 r.

(...) S.A. w W. złożył pismo z dnia 31.07.2012 r., k. 557 (t. III)

w którym podał, że kwotę 82.964,97 zł wypłaciła w dniu 28.09.2009 r. pozwana (jako pełnomocnik do rachunku bankowego).

Powódka miała zatem rację, wskazując na błędne zastosowanie przepisu art. 217 § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym temu przepisowi nowelizacją, która weszła w życie w dniu 03.05.2012 r. (przepis art. 9 ustawy nowelizującej wprowadzał zasadę stosowania przepisów obowiązujących do dnia 02.05.2012 r.). Wobec braku zastosowania rygoru z art. 207 § 3 k.p.c., nie można też było uznać inicjatywy dowodowej powódki za spóźnioną, zwłaszcza, że swe żądanie sformułowała ona – wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji – już bezpośrednio po rozprawie w dniu 14.06.2011 r., składając pismo procesowe z dnia 19.07.2011 r., a następnie ponowiła je w piśmie z dnia 24.04.2012 r., na które Sąd zareagował jedynie częściowo. Powódka przy tym słusznie argumentowała, że – z uwagi na ograniczenia wynikające z przepisów statuujących tajemnicę bankową – samodzielnie nie mogła ona uzyskać informacji, których brak w jej ocenie miałby uniemożliwiać ustalenie pełnej wartości składu spadku.

Wobec oczywiście błędnego oddalenia wniosków dowodowych powódki, zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu rachunków bankowych spadkodawcy, zasadne okazały się zarzuty opisane w uzasadnieniu apelacji, a odnoszące się do oceny dowodów i ustaleń faktycznych, dotyczących zgromadzenia przez spadkodawcę kwoty 220.000 USD, podlegającej zaliczeniu

w skład majątku spadkowego. Sąd Okręgowy niesłusznie, bo w sposób całkowicie sprzeczny z zasadami logiki oraz wskazaniami doświadczenia życiowego, dał wiarę pozwanej co do braku kwoty 220.000 USD w masie spadkowej. Zaznaczenia wymagało, że pozwana podała informację o zgromadzeniu przez spadkodawcę oszczędności w powyższej kwocie już w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, kiedy to Komornik na zarządzenie Sądu spadku sporządził spis inwentarza. Obecne twierdzenia pozwanej, jakoby miała nieświadomie wprowadzić Komornika

w błąd z uwagi na przeżywaną żalobę oraz stres związany ze śmiercią męża i postępowaniem spadkowym, nie zasługiwały na wiarę. Po pierwsze – spis inwentarza odbył się blisko 5 miesięcy po śmierci spadkodawcy. Po drugie – przed jego sporządzeniem pozwana zdołała złożyć wniosek o stwierdzenie nabycia spadku i to już dwa miesiące po śmierci spadkodawcy. Ani fakt śmierci męża, ani też żaloba nie przeszkodziły jej zatem w racjonalnym działaniu, ukierunkowanym na ochronę majątku należnego jej jako spadkobiercy. Po trzecie – okoliczności związane

z chorobą męża nie wytrąciły pozwanej z równowagi na tyle, by nie zadbała ona o pobranie z jego rachunków bankowych (do których dostęp miała jako pełnomocnik) środków zgromadzonych przez spadkodawcę. Skoro pozwana już

w dniu 28.09.2009 r. (tj. w dniu, w którym spadkodawca doznał rozległego udaru, po którym mnie odzyskał już przytomności) była zdolna do wypłacania znacznych środków z rachunku spadkodawcy, to nie sposób było uwierzyć, że 5 miesięcy po śmierci spadkodawcy z powodu żaloby pomyliła się co do składu spadku aż

o 220.000 USD. Po czwarte – w skład majątku spadkowego wchodziły ostatecznie wszystkie pozostałe składniki, podane przez pozwaną Komornikowi do spisu

(w tym oszczędności w euro, których istnieniu pozwana także próbowała zaprzeczać w toku procesu). W tej sytuacji oparcie się na tłumaczeniach pozwanej co do nieistnienia kwoty 220.000 USD było co najmniej wątpliwe, zwłaszcza w świetle tego, że zarówno przed Sądem, jak i wcześniej przed Komornikiem pozwana zataiła istnienie dalszych oszczędności spadkodawcy oraz ich zabranie z rachunków bankowych spadkodawcy, które to okoliczności wyszły na jaw dopiero wówczas, gdy powódka – po zapoznaniu się z przeczeniami pozwanej, zawartymi w odpowiedzi na pozew, zażądała zwrócenia się do kilkudziesięciu banków i jednego parabanku

o udzielenie informacji o stanie rachunków spadkodawcy i operacjach na nich przeprowadzonych, zwłaszcza w okresie bezpośrednio poprzedzającym śmierć spadkodawcy. Wszystkie wymienione okoliczności prowadziły do wniosku, że już

w oparciu o spis inwentarza należało ustalić, że w skład spadku wchodziła kwota 220.000 USD. Mimo niezrozumiałego zaniechania przez Sąd Okręgowy pełnego sprawdzenia historii rachunków dolarowych, jakie spadkodawca posiadał w (...) Bank S.A. w W., okoliczność tę można było ustalić na podstawie samego spisu inwentarza, przy dokonaniu oceny dowodu z przesłuchania pozwanej odmiennej od tej, którą we wskazanym zakresie przedstawił Sąd Okręgowy.

Sąd Apelacyjny dokonał zatem własnych, uzupełniających ustaleń faktycznych w oparciu o spis inwentarza, przyjmując, że w skład spadku weszła podana w toku spisu przez pozwaną kwota 220.000 USD. Sąd Apelacyjny nie podzielił tych ustaleń faktycznych, w których Sąd Okręgowy, w oparciu o dowód z przesłuchania pozwanej, uznał, że podanie Komornikowi informacji o zaliczeniu do spadku oszczędności w kwocie 220.000 USD było wynikiem omyłki pozwanej. Pozostałe ustalenia faktyczne Sąd Apelacyjny przyjął natomiast za własne.

Ustalenia te, nawet w połączeniu z oczywistymi uchybieniami procesowymi Sądu pierwszej instancji, na które wskazano powyżej, nie dawały jednak podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku, jak chciała powódka. Nie ulegało wątpliwości, że

w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji powódka systematycznie rozszerzała żądanie pozwu, podwyższając wartość przedmiotu sporu z uwagi na ujawnianie się kolejnych składników majątku spadkowego oraz definitywne ustalenie ich wartości. Czynności te ukształtowały taką kwotę, jaką powódka sprecyzowała, formułując ostatecznie żądanie pozwu. W postępowaniu apelacyjnym powódka mogła zatem domagać się jedynie różnicy między kwotą żadaną a kwotą zasądzoną, tj. tej różnicy, która stanowiła wartość przedmiotu zaskarżenia i która musiała być też odnoszona do wartości przedmiotu sporu. W tej sytuacji uchylenie wyroku

w zaskarżonej części było niedopuszczalne (mimo oczywistego dążenia apelującej do możliwego jedynie w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji rozszerzenia powództwa o kwotę, która według intencji apelującej stanowić miała właściwą wartość przedmiotu zaskarżenia). Sąd Apelacyjny, w oparciu o powołane okoliczności i z uwzględnieniem poczynionych uzupełniająco ustaleń faktycznych, zasądził zatem na rzecz powódki dalszą kwotę 9.084,01 zł.

Sąd Apelacyjny nie zgodził się natomiast z tymi zarzutami i argumentami apelacji, które dotyczyły stanu środków na rachunkach bankowych spadkodawcy, prowadzonych przez (...) S.A. w (...) Bank (...) S.A. w W..

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że (...) Bank (...) S.A.

w W. prowadził dla spadkodawcy dwa rachunki bankowe o następujących numerach: (...) i (...). Pismem skierowanym do Sądu (k. 212) (...) Bank (...) S.A.

w W. poinformował, że spadkodawca posiadał dwa rachunki bankowe, tj.:

- (...), na którym stan na dzień 06.05.2009 r. wynosił 2.700,41 zł, a na dzień 06.10.2009 r. 4.510,58 zł
- (...), na którym stan na dzień 06.05.2009 r. wynosił 11.079,09 zł, a na dzień 06.10.2009 r. 1.181,18 zł

W kolejnym piśmie (...) Bank (...) S.A. w W. (k. 507), wskazał, że z rachunków należących do spadkodawcy dokonane zostały następujące wypłaty:

- 18,02 zł w dniu 13.05.2009 r.;
- 5.000 zł w dniu 09.06.2009 r.;
- 5.000 zł w dniu 12.09.2009 r.

W ocenie Sądu Okręgowego obie wypłaty w kwocie po 5.000 zł każda

(o nie bowiem toczył się spór) zostały dokonane w okresie poprzedzającym hospitalizację spadkodawcy, gdy cieszył się on zdrowiem (co dotyczyło zwłaszcza pierwszej z wypłat, z dnia 09.06.2009 r.), w związku z czym Sąd Okręgowy uznał, że wypłat tych spadkodawca dokonał samodzielnie. Taką argumentację, jako całkowicie logiczną, należało podzielić. Nadto, nawet, gdyby w istocie obu wypłat dokonała pozwana jako pełnomocnik posiadacza rachunku bankowego, to w takiej sytuacji

i tak należałoby przyjąć, że kwoty te zostały przeznaczone na potrzeby małżonków

i w taki sposób spożytkowane. Biorąc pod uwagę to, że sytuacja majątkowa spadkodawcy zapewniała jemu i pozwanej życie na wysokim poziomie, należało bowiem uznać, że kwota 5.000 zł w ich sytuacji majątkowej nie była kwotą znaczną, przekraczającą przeciętne możliwości finansowe małżonków, nie służyła im też do zaspokojenia potrzeb ponadstandardowych. Niezależnie od tego, kto (spadkodawca czy pozwana) dokonał wypłat, środki pobrane ze wskazanych rachunków bankowych, nie powiększyłyby substratu zachowku.

Sąd Apelacyjny nie znalazł też podstaw do kontynuowania postępowania dowodowego w zakresie rachunków bankowych, prowadzonych przez (...) S.A. w W.. Powódka zasadnie podnosiła, że oba pisma, w których bank ten odniósł się do stanu rachunku spadkodawcy w chwili otwarcia spadku, wskazywały na odmienne wartości (w pierwszym piśmie podano kwotę 82.694,97 zł,

a w kolejnym kwotę 82.964,97 zł), jednakże rozbieżności te należało potraktować jako zwykłe omyłki pisarskie (tzw. czeski błąd), których wyjaśnienie nie wymagało kierowania do banku dalszej korespondencji.

Wobec zasadności zarzutów apelacji w części dotyczącej stanu rachunku bankowego, prowadzonego dla spadkodawcy przez (...) Bank S.A.

w W., Sąd Apelacyjny, nie będąc związany wnioskami apelacji o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, dokonał zmiany punktu II zaskarżonego wyroku przez zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki dalszej kwoty 9.084,01 zł (art. 386 § 1 k.p.c.). Odsetki za opóźnienie należały się powódce na podstawie przepisu art. 481 § 1 k.c. i art. 455 k.c. od dnia 28.02.2013 r., tj. od daty orzeczenia Sądu pierwszej instancji. Skoro ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o roszczeniu o zachowku, to odsetki od tak ustalonego świadczenia pieniężnego powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania

w sprawie, skoro dopiero z tym momentem roszczenie o zapłatę – tak ustalonej kwoty – stało się wymagalne (por. uzasadnienia wyroków: Sądu Apelacyjnego

we Wrocławiu z dnia 06.11.2012 r., I ACa 1105/12, Lex nr 1232035, z dnia 02.03.2012 r., I ACa 110/12. Lex nr 1129357 oraz wyroku Sądu Apelacyjnego

w Warszawie z dnia 18.11.1997 r., I ACa 690/97, Apel. W – wa 1998/4/35).

Powódka wygrała postępowanie apelacyjne w całości, w związku z czym należał jej się zwrot jego kosztów od przegrywającej sprawę pozwanej

(art. 98 § 1 k.p.c. i art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c.). Zasądzona z tego tytułu od pozwanej na rzecz powódki kwota 1.355 zł obejmowała: opłatę od apelacji w wysokości 5% wartości przedmiotu zaskarżenia, pobraną w oparciu o przepis art. 13 ust. 1 w zw. z art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (j.t. Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594) i wynagrodzenie pełnomocnika powódki w wysokości 900 zł, ustalone na podstawie przepisu § 6 pkt 4 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej przez radcę prawnego, ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349).

MR-K